

Списание за наука

„Ново знание“

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Академично издателство „Талант“

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

New Knowledge

Journal of Science

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Academic Publishing House „Talent“

*University of Agribusiness and Rural Development
Bulgaria*

<http://science.uard.bg>

TRENDS IN THE GRAIN MARKET IN BULGARIA

Bercaj Ismailov, Natalia Stoyanova

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

Abstract: In the Republic of Bulgaria, grain is considered an important aspect for guaranteeing national security and the livelihood of the population. Our country has very good conditions for the cultivation of various cereals such as wheat, barley, corn, rice and others. Bulgarian producers are highly dependent on world markets, due to the fact that the main part of the production goes for direct export. They are highly dependent on fluctuations in the grain market. This type of production is largely mechanized, producers have a high degree of technical security, which is favorable from the point of view of controlling production costs.

Keywords: trends, grain market, agricultural production, Bulgaria.

ТРЕНДОВЕ НА ЗЪРНЕНИЯ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ

Беркай Исмаилов, Наталия Стоянова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

УВОД

В Република България зърното се смята за важен аспект за гарантирането на националната сигурност и прехраната на населението. У нас има много добри условия за отглеждането на различни зърнени култури като пшеница, ечемик, царевица, ориз и други. Българските производители са силно зависими от световните пазари, поради факта че основната част от продукцията отива за директен износ. Те са силно зависими от колебанията на зърнения пазар. Този тип производство е в голяма степен механизирани, производителите имат висока степен на техническа обезпеченост, което е благоприятно от гледна точка на контрола на разходите за производство.

ЗЪРНЕНИЙТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ

Развитието на международните зърнени пазари през тази година беше изключително динамично и противоречиво, поради засиленото влияние на климатичния фактор, несигурната икономическа ситуация в света и кризите породени от Русия и Украйна. В рамките само на няколко месеца наблюдавахме екстремни двупосочни отклонения на котировките на основните зърна, за което определено повлияха мащабните спекулативни операции на инвестиционните фондове.

При анализа на зърнения пазар в България не трябва да се разглежда като самостоятелна единица и да се следят основно вътрешните добиви и консумация, тъй като, бидейки страна износител, ние сме част от голямата картина, която не се определя на местно ниво. Също така от огромно значение са специфичната обвързаност на финансовите и физическите пазари, пазарите на нефт, обменните курсове между световните валути. Уповавайки се само на вътрешна информация, рискуваме да вземем грешни решения, които да костват скъпо.

В рамките на последните три години станахме свидетел на две събития, които можем да опишем като "черни лебеди", мащабна инфлация и началото на рецесия. В сектор зърно то доведе до невиджана волатилност на глобалните пазари, както и пренареждане на световните логистични потоци. Запазяването по време на ковид кризата и забавянето на износа от Украйна и Русия вследствие на военните действия между двете държави, които са водещи световни производители на пшеница, царевица и слънчоглед, доведе до рекордни цени на всички суровини и впоследствие на хранителните продукти.

Първата седмица на март ще остане в историята с безпрецедентния скок при цените на зърнените пазари по целия свят. В резултат от случващото се в Черноморския басейн, много държави вече поставят въпроса за продоволствената си сигурност, като обмислят въвеждането на квоти или експортни такси.

У нас, след като хората се втурнаха към бензиностанциите, постъпи информация за задържани кораби със зърно и дори се заговори за спрян износ. Официално държавата отрича да е ограничила експорта, но задържани кораби все пак има както и километрични опашки от камиони със зърно по границата със съседна Гърция.

Справка с пристанищата показва, че в първите дни от месеца зърнената търговия по река е била около 10 000 тона а тази по море – близо 60 000 тона. На този фон от МС съобщиха, че държавата започва да изкупува зърно с цел да попълни резерва.

НАЗ отправиха апел към държавата да се спазват действащите нормативни разпоредби от Договора за функционирането на Европейския съюз, които са в основата на общите свободни пазари на стоки.

В Черноморския регион несигурността продължава да витае. На практика Русия сама „замрази“ черноморските си пристанища, а в Украйна търговската дейност на местния пазар е преустановена, движението на кораби е спряно, логистиката към пристанищата е силно нарушена. ЕС обмисля затягане на зърнената политика.

Глобално, правителствата по целия свят обмислят да предприемат стъпки за опазване на вътрешните доставки на зърно, след като руската инвазия в Украйна разстрои търговията и доведе до покачване на цените на основните основни стоки.

Вследствие приемането на 24 май 2022 година Регламент за временна либерализация на търговията с Украйна, Националната асоциация на зърнопроизводителите сигнализира за редица негативни обстоятелства и последици, че вносът на слънчоглед, пшеница, ечемик и царевица от Украйна е в невиджани до момента за страната обеми.

Вносът на зърнени и маслодайни култури не е с цел транзитно преминаване през територията на страната и достигане до страните членки на ЕС, които са нетен вносител на тези култури, а напротив, тези селскостопански култури са реализирани на българския пазар.

Украинските слънчоглед, пшеница, ечемик и царевица са изкупувани от българските преработватели и търговци на непазарни цени, които са далече под себестойността на българската зърнена и маслодайна продукция.

В разгара на жътвата местният пазар на зърнени и маслодайни култури се задоволява от украинското зърно, свивайки по този начин пазара за българското зърно, както по отношение на изкупни цени, така и по отношение на търсени обеми.

Състоянието на зърнения пазар и движението на зърното в страната ни също е стабилно към месец ноември.

Пшеница

Предлагане: По оперативна информация, общият ресурс с който страната разполага към 18 ноември за реколта 2022/2023 г. е в размер на 6 494 204 тона, от които произведени количества 6 343 707 тона, внос 15 368 тона и преходен остатък от реколта 2021/2022 г. – 135 129 тона.

Потребление: Към 18.11.2022 г. по оперативна информация общото потребление на пшеница е 1 903 752 тона, от които 737 000 тона за вътрешно потребление и 1 166 752 тона напуснали страната количества.

Запасите от пшеница по оперативна информация към 18 ноември се оценяват на 4 590 452 тона.

Таблица 1. Движение на пшеница към 18.11.2022 г.¹

I. Предлагане	
1. Начални запаси, тона	135 129
2. Производство, тона	6 343 707
3. Внос и вътреобщностни доставки, тона	15 368
Общо предлагане, тона	6 494 204
II. Потребление	
1. Вътрешно потребление, тона	737 000
1.1. За човешка консумация, тона	268 500
1.2. За фураж, тона	168 500
1.3. За семена, тона	273 250
1.4. Индустириална употреба, тона	26 750
2. Износ и вътреобщностни доставки, тона	1 166 752
2.1. Вътреобщностни доставки, тона	178 836
2.2. Износ трети страни, тона	987 916
Общо потребление, тона	1 903 752
III. Запаси, тона	4 590 452

Пазарна ситуация при пшеницата

Средната изкупна цена на хлебната пшеница имаше понижение през изминалата седмица - от 650 на 640 лв./тон и ниво от 648 лв./тон към 4.11.2022 г.

Средната цена за месец ноември към момента е на ниво от 646 лв./тон при средна цена от 514,60 лв./тон за същият месец на 2021 г.

Средната цена на фуражната пшеница също се понижи - от 633 на 623 лв./тон и ниво от 631 лв./тон към 4.11.2022 г.

¹ Информацията от НАП "Интрастат" се предоставя до 22 число на следващият месец за предходния. Източници: НСИ, Агенция "Митници", НАП "Интрастат", Дирекции в МЗХГ – „Растениевъдство“, „Животновъдство“, „Идентификация на земеделски парцели“, ГД „Земеделие и регионална политика“.

Фиг. 1. Средни месечни изкупни цени на пшеница в страната, маркетингови години 2021/2022 г. и 2022/2023 г.²

Ечемик

Предлагане: Общият ресурс от ечемик, с който страната разполага по предварителна информация за реколта 2022/2023 година към 18 ноември е в размер на 626 277 тона, в т.ч - производство в размер на 617 623 тона, внос 4 857 тона и преходен остатък от реколта 2021/2022 г. – 3 797 тона.

Потребление: Общото потребление на ечемик към 18.11.2022 г. е в размер на 193 461 тона, от които за вътрешно потребление – 116 810 тона и напуснали страната количества 76 651 тона.

Запасите от ечемик към 18 ноември 2022 г. по оперативна информация се оценяват на 432 816 тона³.

Таблица 2. Движение на ечемик към 18.11.2022 г.

I. Предлагане	
1. Начални запаси, тона	3 797
2. Производство, тона	617 623
3. Внос и вътреобщностни доставки, тона	4 857
Общо предлагане, тона	626 277
II. Потребление	
1. Вътрешно потребление, тона	116 810
1.1. За производство на пиво, тона	24 900
1.2. За фураж, тона	65 150
1.3. За семена, тона	26 760
2. Износ и вътреобщностни доставки, тона	76 651
2.1. Вътреобщностни доставки, тона	12 159
2.2. Износ трети страни, тона	64 492
Общо потребление, тона	193 461
III. Запаси, тона	432 816

² Източник: „САПИ“

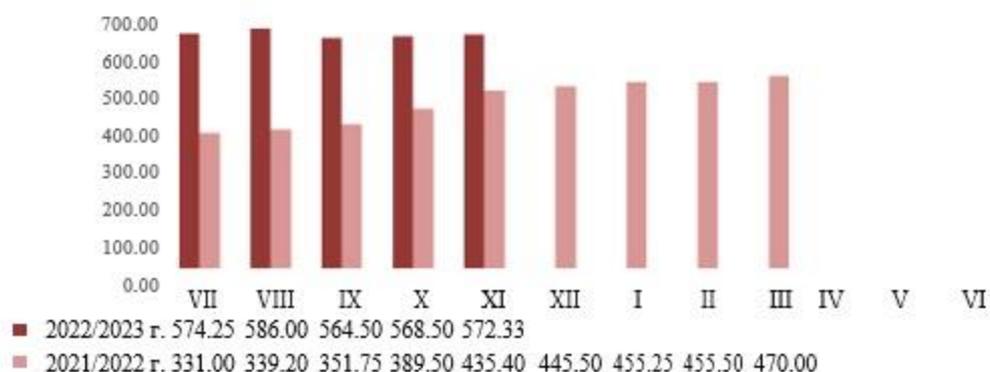
³ Източници: НСИ, Агенция “Митници“, НАП “Интрастат“, Дирекции в МЗХГ – „Растениевъдство“, „Животновъдство, „Идентификация на земеделски парцели“, ГД „Земеделие и регионална политика“. *Информацията от НАП “Интрастат“ се предоставя до 22 число на следващият месец за предходния

Пазарна ситуация при ечемика

Средната изкупната цена на ечемика бе на ниво от 573 лв./тон, при 572 лв./тон за предходният период.

Средната цена за месец ноември към момента е на ниво от 572,33 лв./тон, като за месец ноември 2021 г. е била 435,40 лв./тон.

Средната изкупна цена на пивоварния ечемик остана на нивото от 590 лв./тон.

Фиг. 2. Средни месечни изкупни цени на фуражен ечемик в страната, маркетингови години 2021/2022 г. и 2022/2023 г.

Царевица

Предлагане: Общият ресурс от царевица в страната по предварителна информация за реколта 2022/2023 г. към 18 ноември е в размер на 2 844 227 тона, в т.ч. - производство от 2 471 863 тона, внос 9 584 тона и преходен остатък от реколта 2021/2022 г. – 362 780 тона

Потребление: Общото потребление на царевица към същата дата е 336 550 тона изцяло за вътрешно потребление.

Запасите от царевица към 18.11.2022 г. по оперативна информация се оценяват на 2 507 677 тона.

Таблица 3. Движение на царевица за периода 02.09.2022 г.– 18.11.2022 г.⁴

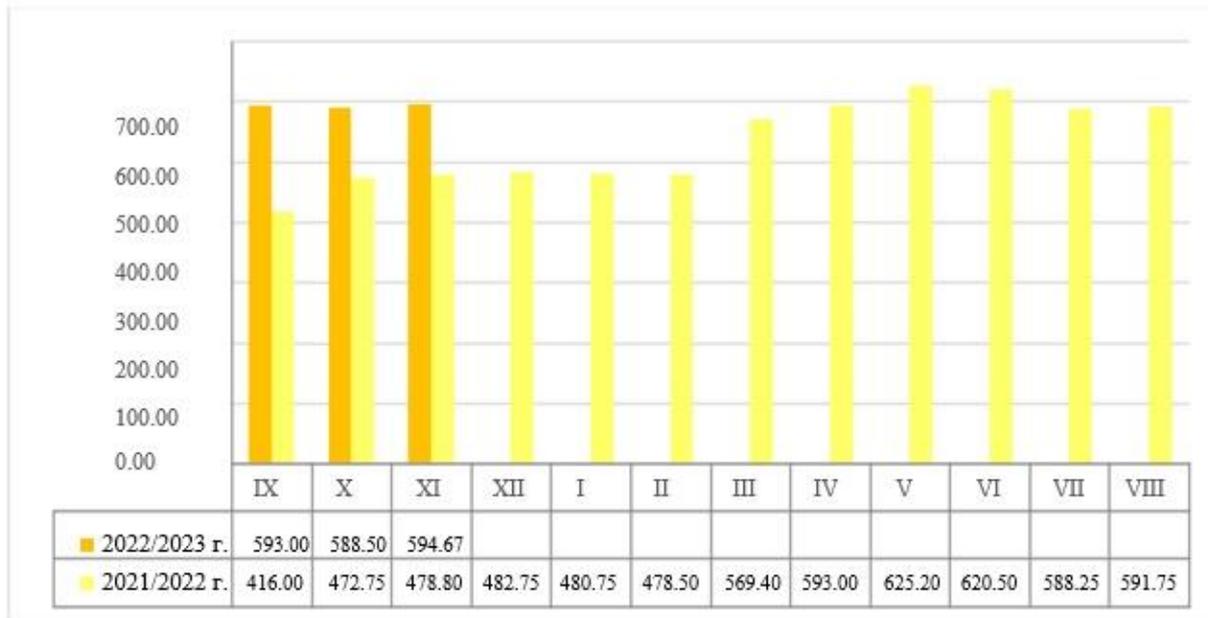
I. Предлагане	
1. Начални запаси, тона	362 780
2. Производство, тона	2 471 863
3. Внос и вътреобщностни доставки, тона	9 584
Общо предлагане, тона	2 844 227
II. Потребление	
1. Вътрешно потребление, тона	336 550
1.1. За храна и индустриална употреба, тона	223 100
1.2. За фураж, тона	113 450
1.3. За семена, тона	
2. Износ и вътреобщностни доставки, тона	0
2.1. Вътреобщностни доставки, тона	0
2.2. Износ трети страни, тона	0
Общо потребление, тона	336 550
III. Запаси, тона	2 507 677

⁴ Информацията от НАП "Интрастат" се предоставя до 22 число на следващият месец за предходният. Източници: НСИ, Агенция "Митници", НАП "Интрастат", Дирекции в МЗХГ – „Растениевъдство“, „Животновъдство“, „Идентификация на земеделски парцели“, ГД „Земеделие и регионална политика“.

Пазарна ситуация при царевицата

Средната цена на царевицата се понижи от 599 на 586 лв./тон.

Средната цена за м. ноември към момента е 594,67 лв./тон при средна цена на царевицата за същият месец на 2021 г. от 478,80 лв./тон.

Фиг. 3. Средни месечни изкупни цени на царевица в страната, маркетингови години 2021/2022 и 2022/2023⁵

Прогнози:

След този спад очаква се сравнително стабилни цени до края на годината. Свитата консумация и негативните очаквания на преработвателите водят до натиск надолу, но високата себестойност на земеделците по света и продължаващата инфлация не позволяват спадът да продължава. Всяка прогноза е предпоследна и можем да очакваме едно или няколко събития, които да въздействат на световните пазари. Русия може да затвори зърнения коридор и да спре потока на пшеница, царевица и слънчоглед от Украйна. С новопридобитата си военна техника Украйна може да продължи да нанася удари по руската флота и така значително да намали потенциала за износ от Русия. Енергийната криза и очакваната рецесия в Европа имат потенциала да нанесат значителни икономически вреди на консумацията на хранителни продукти и биогорива. Пазарът е непредвидим и никой не знае какво ще се случи и затова и трябва да се избере балансирана стратегия, насочена към минимализиране на пазарните рискове.

По отношение на реколтите до 2025 г. от САРА предвиждат общо за 5-те култури – пшеница, ечемик, царевица, слънчоглед и рапица, производството да надвиши 13,5 млн. тона годишно. При пшеницата, осредненото производство ще достигне 6,8 млн. т годишно, при 6 милиона тона в стария период 2017-2021 г. По-високо производство се очаква и при царевицата, където средно за периода 2022-2025 г. годишните реколти се оценяват на 3,7 млн. т, докато за последните 5 години са били 3,28 млн. т.

Най-сериозни промени до 2025 г. обаче се очакват при цените. От САРА предвиждат стойностите им да бъдат два пъти по-високи от 2017-2021 г. При пшеницата средните цени до 2025 г. ще бъдат около 740 лв/т, ± 3 процента, докато в предходните 5 години са били

⁵ Източник: „САПИ“

средно по 338 лева за тон. Прогнозните оценки за средните изкупни цени на царевицата са за 690 лв/т, на слънчогледа - 1300 лв./т и на рапицата – 1 450 лв/т. Тези цени се основават на допускания, че инфлацията в глобален мащаб в следващите 2-3 години ще остане над 10% годишно и не се залагат по-тежки геополитически рискове, както и други фактори.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Към днешния момент за България има много възможности на зърнения пазар, но също така има пред себе си предизвикателства. От една страна зърнопроизводството ни е ефективно и модерно. Позицията и местоположението на България като част от Черноморския басейн дава предимство. Регионът е голям потенциал за развитие. Картината в сектор зърно е динамична. Играчите сериозни. Предимството за България като географско положение носи своите предизвикателства. В рамките на самия Черноморски басейн отделните държави са конкуренти на зърнения пазар. Тука са големите играчи- Русия, Украйна, Румъния. Този фактор оказва силно влияние на международните пазари и борси. Качествено зърнопроизводство това е ключът към успешните пазари, другото е въпрос на конюнктура – борсова и политическа.

Световната политика безвъзмездно играе на международните търговски отношения. Никой не поставя под съмнение бъдещето на сектора зърно. Защото става дума за изхранване на човечеството. Бъдещето на зърнения пазар, това се отнася и за България, принадлежи на качествено производство и модерно земеделие.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Стоянова, Наталия, 2016. Методи за стратегически маркетингов анализ на агропазари- учебник, издателство Талант-Пловдив
- [2] Stoyanova, N, 2018, Maintenance and repair of the machinery in the agricultural sector of Bulgaria “International scientific and practical conference “World science” ISSN 2413-1032(p)
- [3] Stoyanova, N, 2017, Agricultural markets for the small and the medium enterprises / New Knowledge Journal Of Science ISSN 2367-4598
- [4] <http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?g=&n=9&p=0211&s=001>
- [5] <http://www.eufunds.bg/document/8>
- [6] <http://chm.moew.government.bg/nnp/upload/Bulgarian/RPUTREK.pdf>